ސޫރަތުލް ފާތިޙާ

ޒުހްދާނު އަބްދުﷲ

(ޖޫން 2102ގެ ދަރުމައާއި ގުޅޭ)

ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ މިދެކަލިމައަކީ މުބާލަޣާގެ ޞީޣާގައި الرّحمةން ނެގިފައިވާ ދެނަމެވެ. رحيمއަށްވުރެ رحمانގެ ބަލާޣަތްގިނަކަން ބޮޑެވެ. އެބަހީ: އާޔަތުން އިތުރުވެގެން ވިއެވެ. އަދި އަބާކަރުންކަރު ބަޔަށް ބާކަރުން އަދި އެއްވެސް ކަލިމައަކުން ނެގިފައިނުވާ ކަލިމައެއް ކަމުގައި ދަރުވާކުރިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިދާތުވެއެވެ. ރަހުމަތެރިވުން ދަރިމަލް ބަލިކަމާއި ބަޅިކަމާ ކަލިމައެއް ކަމުގައެވެ. ގުދުސީ ޙަދީޘްގައި ވާރިދުވެގެން ވިއެވެ.(أَنَا الرَّحْمَانُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا إِسْمًا مِنْ إِسْمِي، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ، وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعْتُهُ)

މާނައީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ رحمان އެވެ. ތިމަންރަސްކަނޑާގެ الرَّحِمُ އުފެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަންފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ނަމެއް ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަން ގުޅައިލިމީހާ އާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގުޅުއްވައިދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަން ކަނޑައިލި މީހާއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގުޅުން ކަނޑާއްވާ މެވެ. އަދިވެސް ޤުރުއާން މަތިން ބަޔާންވެއެވެ. الرَّحِمُ الرّحمان އިން ނެގިފައިވާ ކަމަކީ نَصُّއެކެވެ. އެބަހީ: ދަލީލެކެވެ.

އެހެންކަމުން އެކަލާ ދެކޮޅު ގަދަވެރި އަ ނގެފުޅުގެނާ الرّحمان އާދަކޮށްދެއްވާ ދެވަނަ ސިފައެވެ. އެކަން އިސްލާމީ ސަލަފުންގެ ރަސޫލާ ދުއްވާދެއްވާ ޤުރުއާނީ ޢާރިފުމާ އެކަލާގެ އުއްމަތާއި ހަމަ އަދި މުޢުޖިޒާތް ތަކުގައި ފަހަރުވެ. އަދި ޙަނުބަނާ ދުޢާތަކުގެ މަތިން. ފަރާތްތައް ތުނބުރާ ބާއިރު. ރަހްމަތެއް ދެވިފައިވާ މޮޅެވެ. ހުރިހާ ﷲ އެކަލާނގެ ދުޢާދުވާ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ އިންސާފު ކުރައްވާށެވެ.الرَّحْمَانُ އަކީ އަންގާރާ ހުރިހާ ދާނަކަސްރުވާ އެބަހީ: މުސްލިމުންނާއި، ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުންނަށް ދުނިޔޭގައި ހެޔޮވަންތަ ރަޙްމަތްތެރިވެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި الرّحيمއަކީ ހަމައެކަނި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ދުނިޔޭ ގަދަދާވަންތަ ރަހްމަތްތެރިވެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ހުރިހާ ޤުދުރަތަކީ މި ދަރާސާގައި އައިސްލާމެވެ. ހުރިހާ ﷲ ވަޙީކުރައްވައެވެ. (الرَّحْمَانُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) "(އެއަރުޝަށް) ރަޙްމާންވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަރުޝީގެ މަތީގައި ތެދުވެވޮޑިގެންވިއެވެ." އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. (وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا) "އަދި އެކަލާނގެ (މުއުމިނުންގެ) މަތިމަންނަންނަން ރަޙްމަތްތެރި ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި

ތެދުވެވޮޑިގެންވިއެވެ." رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ އާލަމުތަކުގެ ހުރިހާ ތަކެއްޗަށް ތަރުބިއްޔަތު ދެއްވަ އާދަ! ދިގުތަކުގެ ރަސްކަލާނގެ ބާރުވެރިކަމާއި ވިންދަކާއެވެ. އެކަލާނގެ އަހަރެން އާކަޅުއްމާއި ވަޙީކުރެއްވި ހަދަކިއްޔާތެވެ.

﴿ ۞ نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ ﴾ الحجر: ٤٩ - ٥٠

މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާއަން އަންގާވާދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އެލާވެއްޖެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ބާރުބަދަލުގެ އަދި ވޭންދެނިވި ބާރުބަދަލެވެ."

﴿ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلۡعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٞ رَّحِيمُۢ ﴿١٦٥﴾ ﴾ الأنعام: ١٦٥

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބާރުބަ އަވަސްވެގެންވާ އެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި ރަސްކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ." ٱلرَّحِيمِ ގައި އަންގާވާދެއި މިވަނީ އެކަލާނގެ ރަޙްމަތް އެންމެހާ މަޚްލޫޤުންނަށް ޢާންމުވެގެން ވާކަމެވެ."

الرَّبُّ : ގައިމުވީ ބިރުގެންނެވުމެވެ. އާދަ!

ޙަމްދުކުރުމަށް އެވެ. ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ގެ އިތުރަށް
: އާޔަތުގައި ވާހަކަ ދެކެވުނެވެ.

مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ④ ބައެއް ޤާރީން ކިޔަވާ : مَٰلِكِ އެވެ. އަނެއްބައެއް ޤާރީން مَلِكِ އެވެ. ނަގަވިގެންވަނީ مَٰلِكِ އިންނެވެ. މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވާ ކުރިން ދޭހަވާ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި މިފަދައިން ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. (إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُوْنَ) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބިމާއި އޭގެމަތީގައިވާ އެއްޗެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވާރުތަ ވެރިއްޖެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް އެބައިމީހުން އެނބުރި އަންނާނެއެވެ." އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. (لِمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ) މިއަދުގެ ވެރިކަން ވަނީ ކާއަށް؟ ޙަމާޤާދިރު ރަސްކަލާނގެއެވެ އެދުވަހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. (اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنُ) މާނައީ: "މިއަދުގެ ވެރިކަން ބައްޓަވެގެންވަނީ ރަޙްމާނަށެވެ."

ޤިޔާމަތްދުވަހު ރަސްކަލާނގެ ހުއްދަދެއްވުމަކާއި ނުލައި އެއްވެސް އަޅަކަށް ވާހަކައެއް ނުދެއްކޭނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ޙަދީޘުން ނަމަވެސް.(لاَيَتَكَلَّمُوْنَ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَانُ وَقَالَ صَوَابًا) އައްޙަޤާން، އަހަރެން ހުއްދަދެއްވި އަޅަކަށް ވެސްމެ (އަދުވަހުން)ވާހަކައެއް ނުދެއްކޭނެއެވެ." އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވިއެވެ. (يَوْمَ يَأْتِ لاَ تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ) މާނައީ: "ދުވަހެއް އަންނާނެއެވެ. އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އަނގަފުޅާކަން

ހުއްދަދެއްވި ބޭފުޅަކު ފިޔަވައި ވާހަކައެއް ނުދެއްކޭނެއެވެ."

وَٱلْمَلِكُ فِي ٱلْحَقِيْقَةِ: "ޙަޤީޤަތުގައި ރަސްކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ﷲ އެވެ." ޙަދީޘް ޝަރީފްގައި މަރުވެގެން: ރަސްގެ ރަސްކަލާނގެ މިކަހަލަ މަނާކަމެއް ނަހަނީގައެވެ.

(ٱلدِّينِ): މާނައަކީ: އަޙްކާމެވެ. އަދި އަޙްކާމްގެ ދުވަހެވެ. ރަސްކަލާނގެ ﷲ ވަޙީކުރައްވާ ޙަދީޘުންނެވެ. (أَئِنَّا لَمَدِيْنُوْنَ) މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން ޙިސާބު ކުރައްވާ ޖަޒާދެއްވާ ޙުކުމްކަށް މިފަދަ ޙިސާބުކުރައްވާނެއެވެ. ޙަދީޘްގައި އައިސްފައި ވެއެވެ. (الكيّس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت) މާނައީ: "ބުއްދިވެރިއަކީ މިޔާއަމިއްޔަކަން މިވާ ނަފްސުގެ ޙިސާބު ކުރިމާއެވެ. އަދި މަރުވުމަށްފަހު މިޔާއަށް ޢަމަލުކުރި ޙަމަލު ކުރިމާއެވެ." އަދި ރަސްކަލާނގެ ﷲ އަކީ ޖަޒާދޭނެ ޢަމަލުތަކުގެ މިޙަރާމުތައް ހުރިހާ ޙުކުމްތަކަށް ވާރުތަކުރި ވެއެވެ." މިއަހަރީ މުޅިންގެ ޙިސާބު ބަލާދުވަހުގެ ކުރިން މިއަހަރީ ނަފްސުތަކުގެ ޙިސާބު މިއަހަރީ ބަލާށެވެ!"

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުކަން ނަގަވިފައިވަނީ ނިކަމެތިވުމުންނެވެ. އަޅުކަން ބުނެވެއެވެ. ފުރިހަމަ ލޯބިގެ ތެރޭ އަވަ ޅަތުޑުއާ ބިރާ. އަދި ނިކަމެތިވުމާ ޖަމާޢަތުން ބަޔާންކުރައްވާ ޤާނޫނުގައި مُذَلَّلُ މަގުތައް. ޝަރީޢަތުގައި : مُذَلَّلُ

އަކީ: ބަރުވެތިކަމާއި، މަޤާމާތަކާއި ހޮވިފައި ކުރުމާއި ބައްލަވާ ކުރިމަތިވާނަމަ ތަފާތުވާ އެކަލާނގެ ހިތާއި ތެރޭގެ ސަމާލުވެގެން ކުރަން ޤަބޫލުކުރާއިރު ޤަސްދު ކުރައްވާ ވަޙީ އެކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ﷲ އަށް ބަރާބަރުވާނެ ކޮންމެ ޤަބޫލުވާ ކަމަކަށް ޙަޤީޤަތުން ކަލާނގެއަށް ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމަކުން ވާޤިފުވެ ޤަބޫލުކުރުމެވެ! އަހަރެން ކަލާނގެއަކީ: ސަޅިކަމާއި ލޯބިވެރިކަމާއި ޓަކައި ޙުކުމްކަމާއެވެ. ޙިދާޔަތް ދެއްވާނީ ﷲ ބަޝަރީއަކަށް އެވެ. އަދި އެހެރެއާ ދެލޯބިވެ. މިމާނައިގެ ރަސްކަލާނގެ ޙަޤީޤީ ކަށަވަރު ހަމަގައިވެސް އައިސްފައިވެއެވެ. (فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ) މާނައީ: ތިބާ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާ ވެވޭ ކުރާށެވެ! އަހަރީ: އެކަލާނގެ ޙަޤީޤީ ކުރާށެވެ!

ޝުކުރުކުރުމާއި ހަމްދުކުރުމާއި ތަޢުރީފުގައި ބަހާން ކުރައްވާފައިވަނީ ޒާތުގެ ޞިފައެވެ. ދީން މުޅިކަމުގެ ޞިފައަށް ބަދަލު ކުރެވޭ ޚިޔާލިއެވެ. އަޅުކަން މިތަނުގައި
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ މިކަމަށް މުޚާތަބު ކުރައްވައި ވަޙީކުރައްވާފައެވެ.
ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ⑥ މިއާޔަތުގައި އަޔާ އެއްޓެއް ސިޓުމުގެ އައިޔާއަން ދައްކަވައި ދައްވާ ބަދަލެވެ. މިކަމުން އެއްގެންޓިޔަ ވަޙީއަށްގެ ޙަޤީޤަތުން ކަމަކަން އަދާއިދު ޙަޤީޤަތަށް ޖެހިޔަ އާއްމުގެ

ތަޢްރީފުކުރުން ކަމެވެ. އެއަށްފަހުގައި ތިމާއަށްޓަކައި ދަންނަވުންކަމެވެ. ކަމެއް ހާސިލުވުމަށް ކުރަމުންދާއިރު އެންމެ ބޮޑަށް މަގަށް މިހާ ކަމެވެ. އާދޭ! މިއީ اللهގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާފައިވާ ވަރަށް ފުރިހަމަ އިރުޝާދެކެވެ.

މިތާގައި اَلْهِدَايَة އައިސްފައި މިވަނީ : އިރުޝާދާއި ތަޢުފީޤުގެ މާނައިގައެވެ. اَهْدِنَا މިފިޔަވަޅު ދަ مَفْعُولُ އަކީ ފިޔަވަޅެވެ. މިތާގައި اَلصِّرَاطَ اَلْمُسْتَقِيمَ މިއީ ދަ މަގުބޫލެވެ. ބަހަށްބަލާގައި اَلْمُسْتَقِيمَ އަކީ: އެއްވެސް އަރިމުގެން ކަނޑައްނޫ ސީދާމަގެވެ. اَلصِّرَاطَ އާއިމަތިގައި މުސްލިމުންގެ ވަތިގައި ހިތާފުވިފައި ވާއެވެ. އެހެނަސް އަޤާކާމުގެ ވިދާޅުވުން އަޤުރުދަރީ اللهއާއި އަދި އަށްރަސޫލާ ބަލާ على الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމާއަށް ތަބާވުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން. اَلصِّرَاطَ އަކީ : اللهގެ ދީނެކަމަށް ތިމާވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއީ އަލްއިސްލާމު ކަމަށްވެސް ބުނެވެނެވެ. އިބުނު ޢައްބާސްގެ ރާއު ވިދާޅުވިއެވެ. އައްސިރާޠަކީ އެއްވެސް ހަމަނުޖެހުމެއްނުވާ اللهގެ ދީނެވެ. އަދި އިބުނު އަލްޙަނަފީއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ اللهގެ ދީނެވެ. އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން އެދީން ފިޔަވި އެހެންދީނެއް އަހަރެންގެ ޤަބޫލެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަލްއިސްލާމު އިން އައްސިރާޠު ސީދާކުރެއްވިއެވެ. (އައްނައްވާސް ބުނު ސަމްޢާނުގެ) ބަޔާންގައި ވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ޔަޤީނަ الله

ސިރާޠުލްމުސްތަޤީމުގެ މިޘާލަކީ ޖެއްސިވެއެވެ. އަދި އެމަގަކީ އެމަގުގެ ދެފަރާތުގެ ފާރުތަކުގައި ހުޅުވިގެންވާ ދޮރުތަކެއްވާ މަގެކެވެ. އަދި އެދޮރުތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާތަކެއް ދެމިފާފައެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ދޮރެއްގެ މަތީގައި ގޮވާލާމީހަކު ހުރެއެވެ. އޭނާ ގޮވައެވެ. "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެކުގައި އެމަގުތަކުން ވަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރެދިގެން ނުދާށެވެ! އަދި އެދޮރުތަކުގެ ތެރޭގައި ހުރި ދޮރުތަކުން ފުރުދާއެއް ހުޅުވައިލަން މީހަކު އެހާނަމަ އެމަގުމަތީގެ ގޮވާލާމީހާ ގޮވާނެއެވެ. އެދޮރު ނުހުޅުވާށެވެ! ތިބާއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ކަލޭ ތިބާ އެދޮރު ހުޅުވާލައިފިއްޔާ އެއިން ތިބާ ވަދެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ކަލޭ، މަގަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. ފާރުތަކަކީ الله ގެ ހައްދުތަކެވެ. ހުޅުވިގެންވާ ދޮރުތަކަކީ اللهގެ ހަރާމްކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. ކޮންމެ މަގެއްގެ އެންމެ މަތީގައި ހުރިގެން ގޮވާލަނީ اللهގެ ފޮތެވެ. އަދި މަގުގެ ކޮޅުން ގޮވާލަނީ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ހިތުގައިވާ الله ގެ ނަޞީޙަތްތެރިޔާއެވެ." މިރިވާޔަތަކީ

އައްނައްވާސް ބުނު ސަމްޢާނުގެ ރިވާއިން އަޙްމަދު އާއި ތިރުމިޒީގެ މުސްނަދުގައި ރިވާކުރައްވާ ރިވާޔަތަކެވެ. އަދި އައްތިރުމިޒީ އާއި އައްނަސާއީ ނަޤުލްކުރައްވައެވެ. އަދި މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ. އައްސިރާޠުލްމުސްތަޤީމަކީ: އަލްޙައްޤެވެ. އިސްލާމް ދީނަށް ހިތަވާރަކަތާއި އަދި މިވާހަކައިގައި އައްވަސް ކަމާއެހެން ރަސޫލުގެ ތެރެއިން ނުކުމެވެ. ޔަޤީނަ الله ތައްސަނދުގައި އިބުން ޖަރީރު ވިދާޅުވިއެވެ. މިމަންގެ ގޮތުގައި މިއާދަމުގެ އެންމެ ރަނގަޅު ބަސް ތިމަން ޤާއިބުކުރުން ނުސަބަބު ދެއްވިއެވެ. އެބަސްމުގެ ބަޔާންކުރުމަކީ އަމަލުކުރާތި ރަސޫލުގެ ރަނގަޅު ތަޢުލީމުތަކާއި ތަބާވެގެން ނުކުރުމާއި ތަޢުލީމުތަކުން ނަހީކުރައްވާ ގޮތަށް ތަބާވާ ތަޤްދީރު ކަމަށްވެސް ވާނެއެވެ. ސިރާޠުލްމުސްތަޤީމަކީ : ބާޠިލުނުނާއި، ޝަކުދުނުނާއި، ބިދުއަތުގެ ނާއި، ނަފުސުގެ ނާއި އެބަލަކަށް ތަބާވާ ކަމުގައިވާ ނަހީކަމެއް ތަޤްދީރު ކަމެއްކަމުގެ ސަބަބެކެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އުޞޫލުތަކުން ތަޤްދީރު ކަމެއްކަމުގެ ސަބަބެކެވެ. (ނަސީމާ)